

ביס"ק ממ"ד תורני תקשורת אומנותי עמיאל רמב"ם ת"א

"על שלושה דברים העולם עומד"

"על הדיו ועל האמת ועל השלום"

מדרש השלום

יוזמה תורנית תקשורתית בנושא השלום.
כתיבה עריכה וגרפיקה: רב ביה"ס מאיר אביטן

הופק בסיוע פרויקט שכי עזרא והארגונים ת"א

לתלמידיי

מדרש השלום

יוזמה תורנית תקשורתית
בנושא השלום וכבוד האדם.
על פי סדר פרשיות השבוע
לאור מדרשם של חכמים.

פתח דבר

מקורות רבים בספרות מעלים בפי המעיין את ערכיו העילאים של חזון השלום ומרבים בתיאורי שיבחו וחשיבותו בכל תחומי החיים . ביוזמה זו ניסיון לאחד מספר דברים ומתוכם להקנות פר רחב לתלמיד בכל שכבות הגיל .

בחוברת זו הובאו ע"פ סדר פרשת השבוע , מדרש לכל פרשה כאשר המוטיב העיקרי הוא השלום על כל היבטיו , אולם מובן שבנוסף לעיסוק בשלום התלמיד יעסוק בניתוח ובהבנת המדרש, הכרת מטבעות חז"ל , לשון , וידיעת הלכות וקיומן .

פרשת השבוע ע"פ המדרש חולקה לג' חלקים :
יחידת המקראה , יחידת ניתוח המדרש ויחידת ההלכה וסיפור.
כל אלו משולבים יחד ובנויים כאריח ע"ג לבנה כשבתוצר הסופי נותנים בנין שלם בהקניית התורה , חיזוק האמונה ותיקון מידות האדם.

ובימים אלו שהשלום והמלחמה עומדים זה מול זה , הרי מצווים אנו להעמיד לפני תלמידנו את דברי חז"ל על השלום בכל מובניו והקשריו וללמדם לשמרה ולקיימה .
ואסיים בשבחה של אכסניה כשבראשה מנהלת ביה"ס הקהילתי הממ"ד עמיאל רמב"ם זהבה דוד על העזרה והתמיכה לאורך כל הדרך בכתיבת חוברת זו .
ולצוות המורים על שיתוף הפעולה , העצות הדידקטיות והכנת השעשועונים למדרשים.

אביטן מאיר
רב ביה"ס
התשנ"ה

תוכן :

חלק א: - מבוא

- 05..... כוחו של השלום
- 06..... לימוד האגדה בביה"ס
- 07..... מטרות כלליות
- 08..... כוחה של האגדה
- 09..... צורותיה הספרותיות

חלק ב: - מבנה היוזמה

- 12..... יחידת המקראה
- 13..... יחידת ניתוח המדרש
- 14..... יחידת ההלכה והסיפור
- 15..... יחידת דפי עבודה ושעשועונים

חלק ג: - שער בראשית

- 16..... פרשת בראשית
- 19..... פרשת נוח
- 22..... פרשת לך לך
- 25..... פרשת וירא
- 28..... פרשת חיישרה
- 31..... פרשת תולדות
- 34..... פרשת ויצא
- 37..... פרשת וישלח
- 40..... פרשת וישב
- 43..... פרשת מקץ
- 46..... פרשת ויגש
- 49..... פרשת ויחי

נספחים:

- 52..... דפי עבודה למדרשים
- 53..... דפי עבודה לסיפורים

לימוד מדרשי חז"ל על השלום מתוך מדרש רבא
ע"פ סדר פרשיות השבוע, כשעליהן נופך של הלכות וסיפורים

מבוא:

כוחו של השלום

לשלום פנים רבות וחז"ל עמדו על גודלו של השלום ומתוך דבריהם למד
אתה על כוחו של השלום.

* "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב....

והבאת שלום בין אדם לחבירו" [פאה א,א]

* "על שלושה דברים העולם עומד על הדין על האמת ועל השלום ושלשתן

דבר אחד נעשה הדין - נעשה האמת - נעשה שלום. [ירוש' תענית ד:]

* "כל התורה כולה נמי מפני דרכי שלום היא, דכתיב דרכיה דרכי נועם

וכל נתיבותיה שלום"

* "הוי מקדים בשלום לכל אדם" [אבות ד,טו]

* "אם שמרת פיך מלשון הרע תהא כל ימיך לשלום" [דאז"ט]

* "כל השקרים אסורים ומותר לשקר בשביל להטיל שלום בין אדם לחבירו [שם

* "גדול השלום שכשמלך המשיח בא אינו פותח אלא בשלום" [ויקרא רבא ט,ט]

* "לא ברא הקב"ה את העולם אלא על מנת שיהא שלום בן הבריות" [במ"ריב,א

* "עת לקרוע בשעת מלחמה ועת לתפור בשעת שלום,

עת לשונא בשעת מלחמה ועת לאהוב בשעת שלום,

עת להרוג בשעת מלחמה ועת לרפא בשעת שלום. [קהלת רבא ג,ט]

* "ראה כמה גדול כח השלום שאפילו לשונאים

אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום [שופטים יח תנחומא]

כדי ללמוד ליטעם ולהנחיל לתלמידנו את דברי חז"ל הנ"ל

המביעים את חשיבותו של השלום בכל תחומי החיים,

הן במישור האישי של האדם והן במישור החברתי

ואף הלאומי. נוכל ללמוד מתוך מדרשי חז"ל

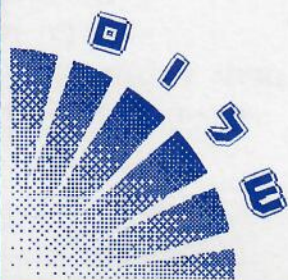
המובאים ממדרש רבא כשהובאו ככתבם וכלשונם

על פי סדר פרשיות השבוע כשבכל פרשה מוזכרת

המילה "שלום" ומתוך כך אתה מכיר את התורה

ודרכי בוראך ללכת דרכיו ולדבקה בו.

[על כוחו של המדרש בהמשך]

” אמר רבי אלעזר בן רבי שמעון כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי יוסי הגלילי באגדה . עשה אזנך כאפרכסת שנאמר :
 ”להקשב לחכמה אזנך תטה לבך לתבונה .”
 שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ,
 למד לך אגדה שמתוך כך אתה מכיר את התורה ודרכי בוראך ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו ”
 { חולין פ”ט , א }

מטרות כלליות בתחום המדרש

בתחום הקוגניטיבי:

- # להקנות מושגים בתורה שבעל פה .
- # להכיר , היכרות ראשונית , את דרכי החשיבה של חז”ל.
- # להכיר את דמויות חכמים המופיעים במדרש.
- # להבחין בין סוגי מקורות שונים וטקסטים [מקרא , אגדה , הלכה
- # להכיר את רציפות המסורת של התורה שבע”פ
- # ולדעת את מקומם של מדרשי חז”ל .
- # לברר משמעותן של מילים דומות מתוך הקשרן .

בתחום האפקטיבי :

- # התלמיד יאמין בקב”ה כבורא עולם .
- # התלמיד יאמין בניסים ובסיפורים הכתובים במדרש ,
- היו ונעשו ככתבם וכפשוטם.
- # התלמיד יגלה רגישות ללימוד המוסר הנלמד מדרכי חכמים
- וישתדל ללכת באורחותיהם.
- # התלמיד ירצה ללמוד ויגלה חיבה למדרשי חז”ל.

בתחום המיומנות :

- # הבחנה בין סוגי האגדות השונים.
- # העשרת לשונם של התלמידים ע”י הכרת לשון חכמים.
- # הבחנה במטבעות חז”ל .
- # הבנת המסר הגלוי והסקת מסקנות.
- # מציאת משמעות נוספת למלים ע”י פירוקן או תשומת לב לצלילן
- # לפתח דיוק בקריאה ויכולת קריאת טקסטים שונים.
- # הבחנה בצורת המשל ובחלקיו.
- # הבחנה בין משל לנמשל .
- # הסבר קשיים באמצעות משל.
- # הבחנה בין דמותו של חכם לאמרתיו.
- # הכרת הדרך של חז”ל בהסברת
- מאורעות תמוהים או בלתי צודקים.
- # הבחנה במשמעויות השונות של המילה
- ”שלום” והקשרן לטקסט.

"לעתיד לבוא עתיד הקב"ה לישב עליהם בדין, ומניח ספר תורה בחיקו, ויאמר: כל מי שעסק בה - יבוא ויטול שכרו, שנאמר: "איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים" [משלי]
 "איה סופר" - אלו מלמדי תינוקות לשם שמים, יבואו ויטלו שכרן.
 "איה שוקל" - ששוקל קלים וחמורים, יבואו ויטלו שכרן.
 "איה סופר את המגדלים" - לומדי מדרש הלכות ואגדות.. יטלו שכרן.
 [מדרש משלי ט"ז]

צורותיה הסיפרותיות של האגדה ויחודה

הרמב"ם הגדיר את האגדה כאמנות, כשירה. ר' עזריה בעל מאור עינים " הגדיר את האגדה מצד צורתה כמיטאפורה סימבולי ואליגוריה, ומצד תוכנה כשירה מוסרית לימודית. מדרש האגדה במהלך תקופות עם ישראל קיבל מעמד של מקום ראשון, כל זה משום שמדרש האגדה בתוכנו הוא כתוצאה של ניסיון הוראה מתודי, עבוד חומר ספרותי ובעל מסר ערכי ומוסרי לכל שכבות העם. עד ימינו מדרש האגדה נשמע בדרשות, דברי תורה ועוד, סגולתו המיוחדת של מדרש האגדה היא היכולת לחבר קטנים עם גדולים, הורים עם ילדים ומורים עם תלמידים. בעיון קצר נוכל לעמוד על אופיה של האגדה.

הצורות הסיפרותיות של האגדה:

האמצעים האמנותיים הם:

החזיון:

האגדה לוקחת לה סיפור מקראי מרחיבה את המסגרת מוסיפה פירושים, משמיטה פרטים, מביאה שיחות בין גיבורי הסיפור, מכניס יתר תסבוכת ופעילות. ומתוך כך יוצאת תחת הסיפור הפשוט, תמונות חיות מלאות דרמטיות רגש מחשבה והומור יפה.

המשל:

כשהאגדה משתמשת במשל אין היא נוגעת בפרטי הסיפור התנכי אינה משנה בכלום את הסיטואציה המתוארת במקרא, היא רק נותנת משל ודימוי בעצם הסיפור כדי להבליט את הצד הטראגי או הקומי של גיבורי הסיפור.

החזיון והמשל הם צורות ספרותיות עיקריות של האגדה אך ישנם צורות נוספות שניות במעלה.

” אגדה הוא חלק מחלקי התורה שבעל פה ונאמרה למשה מסיני וניתנה מן השמים כשאר תורה שבע”פ. ” {מתוך תשובת הרדב”ז} כתב רבינו האי גאון : ” צריכים להאמין שכל הניסים הכתובים בתלמודים ובמדרשים , היו ונעשו ככתבם וכפשוטם ולא בדמיון. וכן ראוי לנו להאמין בכל הסיפורים והניסים והנפלאות שעשה ה' לכל הצדיקים והחסידיים הקדושים בעלי התנאים והאמוראים.”

הדרמה והסאטירה באגדות חז”ל

האגדה הדראמטית אינה מסתפקת לעולם בעובדות , היא מרחיבה אותם אך אינה מתעלמת מהם היא אינה מסתפקת בשטחיות דברי המקרא , היא משתדלת לרדת לעומק הכתוב , ומנסה להוכיח בדרך הגיונית את גישתה והשקפתה. האגדה הדראמטית יש שהיא טראגית ויש שהיא שורה רוח של הומור , חן ותחנונים . האגדה הדראמטית חותרת לפתור את השאלות המוסריות והדתיות שהסיפור המקראי מעורר.

האגדה הסאטירית נוטלת לעצמה חופש מרובה , אינה רואה עצמה כפופה לעובדות וממשיכה כפי ראות עיניה . באגדה זו היא כולה צחוק ועליזות, בשאלות מוסריות מתעלמת מהם.

האגדה הביקורתית מקבלת בדרך כלל את העובדות במקרא כמות שהן אלא שהיא מעריכה ומבקרת לחיוב או לשלילה.

הצד השווה שכל סוגי שלושת האגדות כולן מעמידות פנים כאילו אין ענין אל העבר , אך על צד האמת אינן מתכוונות אלא להווה .

ומתוך פתח שהשאירו לנו חז”ל לחוות את האגדות כאילו עוברות מול עיננו כמתוך חיי היום , הרי נמצאים אנו במעבר אל ימינו ומתוך רצון של עשייה נוכל להנחיל לתלמידנו את הדרך להקנית תורה בדרך של חוויה , ” ומתוך כך אתה מכיר את הקב”ה ומידבק בדרכיו.”

” רבי עקיבא אומר :

מנין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו , שנאמר : ” ולמדה את בני ישראל ”

ומנין עד שתהא סדורה בפיהם , שנאמר : ” שימה בפיהם ”

ומנין שחייב להראות לו פנים , שנאמר : ” ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ”

{ עירובין נ”ד }

יחידת ניתוח המדרש

דף זה ברובו מיועד למורה ומחולק לבי' חלקים

חלק א: ניתוח המדרש .

חלק ב: מבנה בצורת תרשים זרימה .

ניתוח המדרש :

הניתוח המובא אינו יורד לפרטים רבים אלא כדי להעיר ולסקרן את הקורא , התיחסותו של המורה לניתוח בהתאם לרמת כיתתו ופעמים מספר ניתוח זה מספק אולם כאשר ישנה אפשרות להעלות את הרמה ולרדת לעומקו של המדרש הרי יש צורך לגשת למקור ומשם לדלות את ההרחבה המעמיקה .

בניתוח המדרש מספר פעמים ישנה התיחסות קצרה לשרשי המדרש , חכמת מוסר , מידות טובות ואמונה , על המורה לדלות את הלימודים הנ”ל מהמדרש ולהנחילם לתלמידיו .
” למד לך אגדה שמתוך כך אתה מכיר את התורה ודרכי בוראך ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו ”

המדרש כתרשים זרימה :

יחידה זו יכולה לשמש כעזר לתלמיד , בשלבים ראשונים של לימוד המדרש יקבל התלמיד את מבנה המדרש כחלק מושלם אולם אט אט יש להביא את התלמיד ליכולת פירוק המדרש לחלקים כשאפשרות זו מקלה על התלמיד בהבנת המדרש , כשבהעלת הרמה יש להוסיף רק המסגרת והחסרת מילים מהמדרש ויותר מאוחר רק הבאת המסגרת ולבסוף יוכל התלמיד לבנות לעצמו תרשים זרימה של המדרש .

" תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה...פקודי ה' ישרים...מצות ה' ברה.. משפטי ה' אמת צדקו יחדיו " , זו ההלכה לכל סוגיה .
 הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים". הם דברי אגדה מדרש ומחשבה....
 גם מדברי אגדה יש ללמוד . וכמה גופי תורה למדו רבותינו מספורי התורה , כמה עולמות מופלאים של מחשבה גנוזים בתוכם.
 [ע"פ עירובין נ"ד]

יחידת דפי העבודה ושעשועונים

דפי העבודה מחולקים לבי רמות.

א : דף עבודה למדרש

ב : דף עבודה לסיפור

דף עבודה על הסיפור עוסק ברובו על הסיפור המובא ביחידה המתאים לאותה פרשה ומעט מתוכו עוסק במדרש.

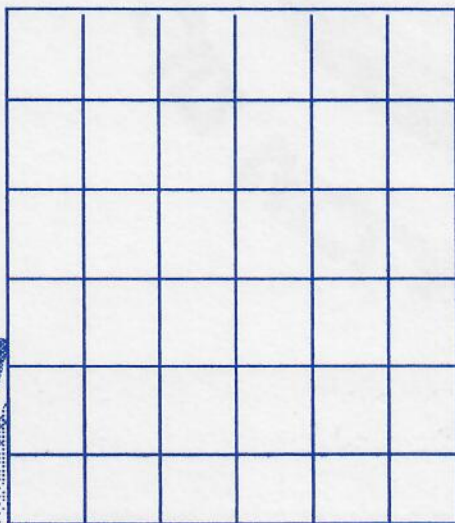
דף זה קבוע ומתאים לכל הסיפורים עם שינויים שנעשים בהתאם לאותה פרשה ע"י המורה .

דף עבודה על המדרש עוסק במדרש בלבד, גם לו תבנית קבועה הכוללת חלק המצריך שאלות יחודיות של המורה לאותו מדרש לפי רמת כיתתו.

דפים אלו אינם בגדר " כזה ראה וקדש " ויש לתת העשרה וחיזוק במגוון דרכים.

להלן דוגמאות לתבניות שעשועונים המהווים מרכז למידה פעיל בבית ספרנו בנוסף להעשרה שניתנת בשיעורים השונים כגון ציור , מלאכה , דינים ועוד.

תפזורת לפרשת

מצא את המילים הרשומות בפרשת ספרנו

מבוך לפרשת

מד מבוך !
 פענח את הדרך הניסטרית של המסלול
 אור דרך המבוך אל המקום המוגדר ומקבלו את הפרס.
 וקה כל

